

การศึกษารูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมอญ กรณีศึกษาชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ศิริัญญา ปัญญาภาโส^{1*} พัลลยมล หางนา¹

¹คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

รับบทความ : 30 ธันวาคม 2568

แก้ไขบทความ : 19 มิถุนายน 2569

ตอบรับบทความ : 22 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมอุโบสถวัดมอญ ในพื้นที่ชุมชนมอญปากเกร็ด 1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบสถาปัตยกรรมอุโบสถ และ 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมอุโบสถวัดมอญ ตามช่วงอายุของอาคาร ซึ่งตามวัตถุประสงค์ทำให้ทราบถึงการจำแนกรูปแบบของอุโบสถที่เรียงตามระยะเวลาการก่อสร้าง พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงโดยปรากฏที่รูปทรงอาคาร องค์ประกอบ การก่อสร้างอาคารใหม่ทดแทนอาคารเดิม ทั้งนี้การสร้างอุโบสถจะปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้น และสามารถสรุปได้ว่า อุโบสถสมัยอยุธยาปรากฏชัดเจน เนื่องจากมีความสำคัญมากกว่าวิหารในสมัยสุโขทัย และวิสูตรคามสีมาเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังนั้นผลที่ได้จากการศึกษา คือ การแสดงพัฒนาการของรูปแบบ รูปทรงและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอุโบสถ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตามอายุการก่อสร้างของวัดในพื้นที่การศึกษา พบว่าอุโบสถที่อยู่ในสมัยสุโขทัย มีโบสถ์ทรงโรง เสาหงส์ ธงตะขาบ และองค์ประกอบที่สำคัญ อุโบสถที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา ปรากฏรูปทรงโรงตามคติมอญโบราณ คือมีทางเข้าแบบมหาอุดต์ และยังมีรูปทรงคฤหาสน์ปรากฏมากขึ้น โดยมีรูปทรงที่ปรากฏ 3 รูปแบบ คือ ทรงโรง ทรงคฤหาสน์ และทรงเฉลียงแบบมีหลังคาจันทัน ในสมัยธนบุรีมีโบสถ์ทรงคฤหาสน์ส่วนใหญ่ บางวัดยังปรากฏทรงเฉลียงแบบจันทัน และยังมีการทำเสาพะไล เสาหงส์ ธงตะขาบ สีมา ชื่ออักษรมอญ แต่มีการเปลี่ยนแปลงและหายไปคือไม่มีโบสถ์ทรงโรง ทางเข้าแบบมหาอุดต์ และจิตรกรรมฝาผนัง แต่มีลายดาวเพดาน อีกทั้งยังมีการบูรณะสร้างใหม่ในหลายวัด รวมถึงการใช้สีสันทาสีและวัสดุอาคารที่ทันสมัยขึ้น และในสมัยรัตนโกสินทร์โบสถ์เป็นทรงคฤหาสน์ทั้งหมด ไม่ปรากฏทรงโรงและทรงเฉลียงแบบจันทันอีกต่อไป มีการทำเสาพะไล เสาหงส์ ธงตะขาบ สีมา ชื่ออักษรมอญ ส่วนการเปลี่ยนแปลงและหายไปคือ ไม่มีอาคารทรงโรง ทรงเฉลียง ทางเข้าแบบ มหาอุดต์ จิตรกรรมฝาผนังฝุ่นสีขาวไม่ปรากฏแล้วในบางวัด แต่มีลายดาวเพดานที่วิจิตรเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการบูรณะสร้างใหม่ รวมถึงสีและวัสดุอาคารทันสมัยขึ้นในระยะหลังจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : สถาปัตยกรรมอุโบสถ วัดมอญ ชุมชนมอญปากเกร็ด วัดมอญ

*อีเมล : sirinya.p@rmutsb.ac.th (ผู้ประพันธ์บทความ)

A Study of Architectural Styles and Elements of Mon Ordination Halls (Ubosot): A Case Study of the Mon Community in Pak Kret, Nonthaburi Province

Sirinya Punyapaso^{1*}, Panyamon Hangnak¹

¹Faculty of Engineering and Architecture, Rajamagala University of Technology Suvarnabhumi

Received: December 30, 2025

Revised: June 19, 2026

Accepted: June 22, 2026

Abstract

This research aims to study the architectural forms of Mon ubosots (ordination halls) in the Mon communities of Pak Kret District. The objectives are to analyze their architectural elements and forms and to examine their characteristics according to building periods. The study classifies ubosots chronologically and reveals changes in forms, elements, and reconstruction over time. The results show the development of Mon ubosot architecture from the Sukhothai period to the Rattanakosin period. Ubosots of the Sukhothai period are characterized by Rong-Style building, swan poles, and Centipede flags. During the Ayutthaya period, ancient Mon traditions are reflected in the Maha Utt entrance and the increasing prevalence of the Dutch-style. Three architectural types are identified: the Rong-Style building, the Dutch-style, and the verandah type with a Chanthap roof. In the Thonburi period, the Dutch-style became dominant, while traditional elements such as porticoes, swan poles, Centipede flags, boundary stones, and Mon inscriptions remained evident. In the Rattanakosin period, all ubosots were constructed in the Dutch-style, whereas rectangular hall forms, verandah types, and Maha Utt entrances disappeared. Mural paintings gradually vanished, while star-patterned ceiling decorations became more elaborate. Renovations and the use of modern materials and colors have continued into the present, reflecting the evolution of Mon ubosot architecture according to the construction periods of temples in the study area.

Keywords: Architecture of Ordination Hall (Ubosathes), Mon culture, The Mon Pak Kret, Mon-temples

*E-mail: sirinya.p@rmutsb.ac.th (Corresponding Author)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีกลุ่มชาติพันธุ์มอญอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน จากการศึกษาจาก สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์ (2559) สรุปความได้ว่า ในอดีตชาวมอญ ชาติพันธุ์นี้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยหลายพื้นที่ โดยชาวมอญกระจายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจากพระนครศรีอยุธยาลงมาจนถึงกรุงเทพฯ หลายชุมชน และมักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมน้ำภาคกลาง และในบางที่ของภาคเหนือ ในพื้นที่ชุมชนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ปรากฏกลุ่มมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนหนึ่ง ทำให้ในพื้นที่ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรม แบบมอญปรากฏอยู่มาช้านาน ชาวมอญหรือไทยมอญเมื่อมีการตั้งบ้านเรือนและเป็นหลักเป็นแหล่งแล้ว ก็มักสร้างวัดขึ้นมาในชุมชนของตนเอง ด้วยความที่เลื่อมใสและเคร่งครัดในพระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวิทยาการต่าง ๆ ของเยาวชนในหมู่บ้าน ดังนั้น วัดและอาคารทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นอาคารที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากของคนในพื้นที่ชุมชน ไม่เพียงแต่เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมวัดที่มีอยู่ในชุมชน อันเกิดจากการหล่อหลอมทางศิลปวัฒนธรรม ความผสมผสานของมอญและไทย จึงเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาและวิเคราะห์ ในเรื่องรูปแบบ องค์ประกอบ คติในการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม ความงามอันส่งผลให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ของวัดพื้นที่ชุมชนมอญปากเกร็ด

ในการศึกษาอาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถของวัดมอญ จะทำการศึกษารูปแบบที่เกิดจากการก่อสร้างด้วยคติแบบประเพณีดั้งเดิม เพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการผสมผสานวัฒนธรรม โดยใช้เกณฑ์การศึกษา พัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมอุโบสถในช่วงเวลาต่าง ๆ การวิเคราะห์นี้จะศึกษาในลักษณะรูปแบบของอาคาร องค์ประกอบต่าง ๆ ของอาคาร ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม และอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ เพื่อการสรุปผลการศึกษารูปแบบที่เกิดขึ้นตามช่วงระยะเวลาของอาคารอุโบสถมอญ ในพื้นที่วัดที่ทำการกำหนดขอบเขตในการศึกษานั้น จะทำให้เกิดองค์ความรู้ที่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจและสามารถนำไปสู่การออกแบบอาคารที่มีลักษณะประยุกต์หรือการก่อสร้างอุโบสถใหม่ที่มีการใช้คตินิยมของมอญมาใช้ในการศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

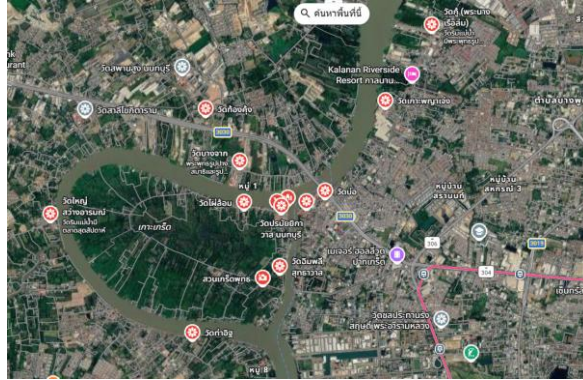
1. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถตามคติวัดมอญ ชุมชนมอญปากเกร็ด นนทบุรี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมอุโบสถวัดมอญ ตามช่วงอายุของอาคาร ในชุมชนมอญปากเกร็ด

กรอบแนวคิด

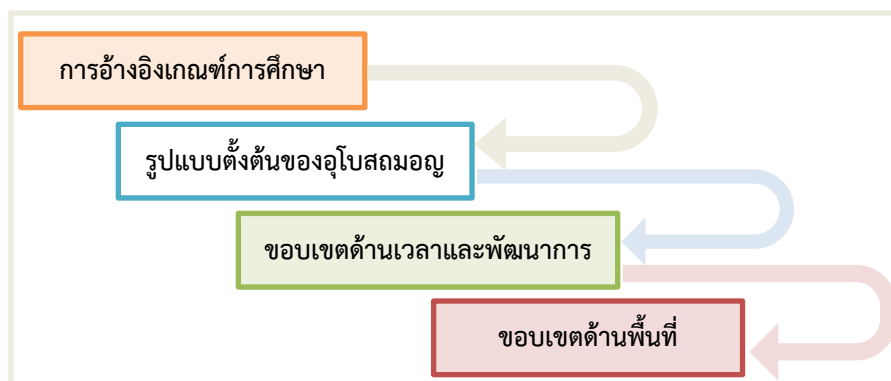
กรอบแนวคิดในการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบที่สำคัญของอุโบสถวัดมอญกรณีศึกษาชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

1. รูปแบบและองค์ประกอบที่สำคัญของอุโบสถ ในวัฒนธรรมมอญของเขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้

2. ศึกษาารูปแบบอุโบสถของวัดในวัฒนธรรมหรือพื้นที่ชุมชนชาวมอญ จำนวน 41 วัด
3. ศึกษาคติในการก่อสร้างอุโบสถวัดมอญ
4. วิเคราะห์อาคารในพื้นที่การศึกษา และสรุปผลการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบของอุโบสถเป็นช่วงระยะเวลาที่สำคัญทางสมัยประวัติศาสตร์ไทย

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่การศึกษาวัดมอญในอำเภอปากเกร็ด
ที่มา : Google (2569)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

โดยมีการใช้ทฤษฎีหรือเกณฑ์ในการศึกษากรอบแนวคิดเพิ่มเติม ดังนี้

1. การอ้างอิงเกณฑ์การศึกษา (Criteria & Methodology)

การกำหนดเกณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้ อ้างอิงจากการสังเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วนหลัก เพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์เชิงวิชาการ ดังนี้:

- เกณฑ์ด้านรูปแบบและองค์ประกอบสถาปัตยกรรม : วิเคราะห์ตามองค์ประกอบอาคาร ได้แก่ ส่วนฐาน ส่วนตัวอาคาร และส่วนเครื่องหลังคา (สมคิด จิระทัศนกุล, 2559)
- เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ : อ้างอิงลำดับสมัยทางศิลปกรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สันติ เล็กสุขุม, 2560) ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญของการตั้งถิ่นฐานและสร้างวัดของชาวมอญในเขตปากเกร็ด

2. รูปแบบตั้งต้นของอุโบสถมอญ (Origin of Mon Ubosot Architecture)

รูปแบบตั้งต้นของสถาปัตยกรรมอุโบสถในชุมชนมอญ มีรากฐานมาจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญลุ่มน้ำอิรวดีและสะโตง ผสมผสานกับบริบทท้องถิ่นในประเทศไทย (องค์ บรรจุน, 2557) :

- รากฐานทางศิลปกรรม : มีลักษณะเด่นที่ความเรียบง่ายและสมถะ มักปรากฏการใช้ "ฐานตกท้องช้าง" (Curved Base) หรือฐานแอ่นโค้งสำเภา ซึ่งสะท้อนอิทธิพลศิลปะอยุธยาตอนปลายที่ช่างชาวมอญนิยมใช้ในการสร้างอาคารทางศาสนา (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2559)

- สัญลักษณ์เฉพาะ : รูปแบบตั้งต้นมักมีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับ "เสาหงส์" (Hansa Column) ที่ตั้งอยู่รายรอบอุโบสถ เพื่อแสดงสัญลักษณ์ของชาวเมืองหงสาวดีและประกาศเขตพุทธาวาสตามคติมอญดั้งเดิม

3. ขอบเขตด้านเวลาและพัฒนาการ (Temporal Scope & Evolution)

พัฒนาการทางสถาปัตยกรรมอุโบสถมอญในพื้นที่ปากเกร็ด สามารถแบ่งออกตามช่วงเวลาได้ดังนี้ (สุนิสา มั่นคง, 2545) :

- ยุคแรกเริ่ม (อยุธยาตอนปลาย - ต้นรัตนโกสินทร์) : เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมทรงโรง ฐานแอ่นโค้ง ผนังก่ออิฐฉาบปูนหนา ช่องหน้าต่างมีขนาดเล็ก เพื่อความมั่นคงแข็งแรงและรักษาอุณหภูมิภายในตามแบบอาคารโบราณ

- ยุคเปลี่ยนผ่าน (ร.3 - ร.5) : เริ่มมีการรับอิทธิพลสถาปัตยกรรมพระราชนิยมแบบจีน (ในสมัยรัชกาลที่ 3) และตะวันตกเข้ามาผสมผสาน เช่น การใช้เสาสีเหลี่ยมขนาดใหญ่ไม่มีคันทวย หรือการทำซุ้มประตูหน้าต่างแบบโค้ง (Arch) (สมคิด จิระทัศนกุล, 2544)

- ยุคร่วมสมัย (ปัจจุบัน) : สถาปัตยกรรมเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่รูปแบบ "ไทยประเพณี" มากขึ้น มีการใช้คอนกรีตเสริมเหล็กและวัสดุสำเร็จรูป ส่งผลให้อัตลักษณ์มอญดั้งเดิม เช่น งานปูนปั้นลวดลายเฉพาะตัวเริ่มลดน้อยลง

การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของไทย

จากการศึกษาเรื่อง สังคมและประวัติศาสตร์ สรุปการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ (TUTOR-VIP, 2567) สรุปความได้ว่า การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของไทย แบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ดังนี้

1. สมัยก่อนสุโขทัย คือ สมัยที่เริ่มนับจากการค้นพบศิลาจารึกในดินแดนไทย ในพุทธศตวรรษที่ 12 โดยมีอาณาจักรสำคัญ คือ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรทริภุญชัย อาณาจักรตามพรลิงค์

2. สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1792 – พ.ศ.2006) คือ สมัยที่เริ่มนับจากปีที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นเมืองหลวง จนกระทั่งอาณาจักรสุโขทัยถูกผนวกรวมกับอาณาจักรอยุธยา

3. สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 – พ.ศ.2310) คือ สมัยที่เริ่มนับจากปีที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวง จนกระทั่งปีที่กรุงศรีอยุธยาแตก

4. สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325) คือ สมัยที่เริ่มนับจากปีที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง จนถึงปีสุดท้ายของรัชกาล

5. สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน) คือ สมัยที่เริ่มนับจากปีที่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร) เป็นเมืองหลวง จนถึงปัจจุบัน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ (Spatial Scope)

พื้นที่การศึกษาครอบคลุมเขตชุมชนริมน้ำในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์

สำคัญในการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญ (สมศรี ศิริขวัญชัย, 2541) :

- พื้นที่เป้าหมาย : ชุมชนมอญบริเวณเกาะเกร็ด และพื้นที่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
- กรณีศึกษา : ดำเนินการศึกษาและสำรวจวัดที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมอญจำนวนทั้งสิ้น 41 แห่ง

จากกรอบแนวคิดการวิจัย มีความสัมพันธ์กับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ องค์ประกอบของโบสถ์มอญตามขอบเขตที่ทำการศึกษาทั้งหมด 41 วัด เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาการก่อสร้างอาคาร จะเห็นความเปลี่ยนแปลงของรูปทรงหรือองค์ประกอบ โดยสามารถดูจากผลการสรุปวิเคราะห์ และแจกแจงประเด็นในความสัมพันธ์ของกระบวนการคิด ในตารางที่ 1

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องสถาปัตยกรรมอุโบสถ และรูปแบบอุโบสถในวัฒนธรรมมอญ

การศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถวัดมอญ กรณีศึกษาชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย คือ แนวคิดเกี่ยวกับพระอุโบสถและพระวิหารตามรูปแบบประเพณีอย่างสถาปัตยกรรมไทย-มอญ โดยทำการศึกษาข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด คติในการสร้างอาคารพระอุโบสถในประเทศไทย

จากการศึกษาจาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2567) สรุปความได้ว่า พระอุโบสถ เป็นชื่อเรียกอาคารซึ่งใช้เป็นสถานที่เฉพาะสำหรับพระภิกษุสงฆ์ทำสังฆกรรมและการอุปสมบทภิกษุสามเณร สถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมทำสังฆกรรมตามพระวินัย และเรียกตามคำวัดว่า อุโบสถาคาร บ้าง อุโบสถัคคะ บ้าง แต่เรียกโดยทั่วไปว่า โบสถ์

จากการศึกษาเรื่อง สัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมไทย (ฤทัย ใจจงรัก, 2565) สรุปความได้ว่า ประเภทของพระอุโบสถ มี 2 ประเภท คือ

1. พระอุโบสถในน้ำ หรือเรียกอย่างภาษาปากว่า “โบสถ์แพ” หรือ “โบสถ์น้ำ” หมายถึงพระอุโบสถที่สร้างขึ้นในน้ำ เพื่อใช้น้ำเป็นสิ่งที่กำหนดเขตแดนเพื่อทำสังฆกรรม แนวความคิดในการใช้สีมาลักษณะนี้ ในประเทศไทยมีอยู่บ้างบางพื้นที่แต่ไม่ค่อยมีมากนัก

2. พระอุโบสถบนบก หมายถึงพระอุโบสถที่สร้างขึ้นบนผืนดิน มีการกำหนดเขตสีมาด้วยใบเสมา เป็นแบบอย่างที่เราพบเห็นได้ทั่ว ๆ ไป

ในอดีตนั้น สมัยที่ยังไม่มีพระอุโบสถเพื่อใช้ในการบวชภิกษุสามเณร หรือยังขาดอาคารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว พระภิกษุมักใช้ นิमित หรือนิमितแห่งสีมา หรือวัตถุที่ใช้เป็นเครื่องหมายเขตแห่งสีมา ซึ่งนิमित หรือนิमितแห่งสีมา มี 8 ชนิด คือ ภูเขา ศิลา ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง แม่น้ำ หรือ นที และน้ำ หรือ อุทกะ ซึ่งสีมาที่ปรากฏในพระอุโบสถมอญจะเป็นสีมาที่สร้างขึ้นเป็นสีมาเฉพาะกับอาคาร ในส่วนรูปแบบของผังถ้าเป็นอาคารที่สำคัญ หรือเพิ่มความวิจิตร จะยื่นมุขหน้า หรือทั้งหน้าและหลัง แต่ไม่ต้องสมมาตรกัน หรือการเพิ่มมรรอบทิศ

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (สมคิด จิระทัศนกุล, 2547) สรุปความได้ว่า

ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ของพระอุโบสถ มีทั้งหมด 7 รูปแบบ ได้แก่ แบบมีปีกนก (ทรงโรง) แบบทรงคฤห์ แบบมุขเด็จ แบบมีเฉลียง แบบมุขประเจิด แบบตรีมุข แบบจัตุรมุข เป็นต้น

คติมอญกับงานสถาปัตยกรรมพระอุโบสถ

พระอุโบสถ หรืออุโบสถ หรือสิม (ภาษาที่ใช้เรียกในภาคอีสาน) เป็นสถานที่ที่มีสำคัญต่อพระศาสนา หรือพระพุทธเจ้า ที่ทรงประทานพุทธานุญาตให้ใช้ประกอบในพิธีสังฆกรรมต่าง ๆ คณะสงฆ์ผู้เผยแผ่พระธรรม ก่ออาศัยพระอุโบสถเป็นสถานที่ในการทำสังฆกรรมต่าง ๆ ดังนั้นพระอุโบสถจึงมีความสำคัญมาแต่สมัยต้นพุทธกาล

จากการศึกษาเรื่อง อาเซียนสังคม-วัฒนธรรม-ประเพณี/เหตุใดมอญต้องสร้างโบสถ์กลางน้ำ (อุทกสีมา) (อาได้ด, 2561) สรุปความได้ว่า เมื่อครั้งที่สมัยรัชกาลที่ 4 ทรงสถาปนาธรรมยุติกนิกาย นอกจากพระองค์จะได้แบบอย่างวัตรปฏิบัติมาจากพระมอญแล้ว เมื่อทรงบวชแปลงจากมหานิกายเป็นธรรมยุต ก็ทรงสร้างโบสถ์กลางน้ำหน้าวัดราชาธิวาส (วัดสมอราย) เพื่อให้การบวชแปลงของพระองค์เข้มแข็ง ประกอบกับความเป็นมาของการสร้างอาคารอุโบสถ ทั้ง อุทกสีมา สีมาน้ำ หรืออุโบสถกลางน้ำ ณ หมู่บ้านเกรณา แขวงเมืองจำปาศักดิ์และโระฮ์ เมืองมะละแหม่ง รัฐมอญ (ประเทศพม่า) สร้างตามคติการสร้างอุทกสีมาอย่างเมื่อสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์มอญแห่งอาณาจักรหงสาวดี (ครองราชย์ พ.ศ. 2013-2035) พระเจ้าธรรมเจดีย์ ได้ส่งทูตไปลังกาเพื่อทำการชำระสมณวงศ์ทั้งด้านพิธีกรรมและวินัยสงฆ์ เมื่อกลับมาแล้วก็ได้ทำการบวชพระสงฆ์ในเมืองมอญทั้งหมดเสียใหม่ จำลองแบบสีมาน้ำจากลังกา (เพื่อความบริสุทธิ์สะอาด) มาสร้างขึ้นในกรุงหงสาวดีโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่สีมากัลยาณีใกล้เมืองหงสาวดี ใช้เป็นสถานที่สำหรับอุปสมบท รวมทั้งนิมนต์พระสงฆ์จากประเทศใกล้เคียงให้เข้ามาทำการบวชอีกครั้งหนึ่งที่สีมากัลยาณีแห่งนี้ ทำให้พิธีการบวชในประเทศใกล้เคียงที่นับถือพุทธศาสนาเป็นลักษณะเดียวกัน เช่นเดียวกับวัดปรมัยยิกาวาส อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพิ่งเลิกใช้สีมาน้ำไปไม่นาน (ภายหลังรัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้มีการสร้างอุโบสถถาวรขึ้นแล้ว) ยังคงใช้สีมาน้ำแบบเดิมอยู่ต่อมาอีกยาวนาน) ซึ่งการสร้างอุทกสีมา นับเป็นคติแบบมอญมาแต่เดิม ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาหลายร้อยปี วัดมอญในเมืองไทยที่อยู่ริมน้ำส่วนใหญ่มักสร้างสีมาในลักษณะเดียวกันนี้ ปัจจุบันไม่พบสีมาน้ำในเมืองไทยแล้ว แม้แต่ในเมืองมอญ มีเพียงบางแห่งที่จำลองลักษณะของสีมาน้ำ แต่เป็นการก่อสร้างด้วยอิฐถือปูนอย่างถาวร มีเพียงการขุดบ่อน้ำล้อมรอบเพียงเท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้สรุปคติในการก่อสร้างอุโบสถมอญ ซึ่งจะมีลักษณะที่สำคัญตามคติการก่อสร้างวัดมอญ ดังนี้

1. อาคารมีการก่ออิฐถือปูนทรงไทยประเพณีอย่างช่างหลวง (ส่วนประดับเครื่องบน) ที่มีการผสมผสานกับลักษณะท้องถิ่น มีการหันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก หลังคากระเบื้องมุงเป็นเครื่องไม้ มีการลดหลั่นซ้อนชั้นหลังคา มีชายคาปีกนกโดยรอบก็มี
2. มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น หน้าบันมีลวดลายพันธุ์พฤกษา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แบบแผนการเขียนจิตรกรรมฝาผนังช่วงบนเป็นภาพเทพชุมนุม
3. เสาหงส์ ธงตะขาบ หน้าเขตกัดศีลพิธีมีเสาหงส์ ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชาวรามัญ เป็นหงส์สาริดหรือวัสดุที่มาจากท้องถิ่นที่ช่างจะทำได้ ตั้งอยู่บนเสาสูง หรือตัวหงส์ทองขนาดใหญ่ ซึ่ง

เป็นสัญลักษณ์คู่กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่พระพุทธกาล นอกจากนี้ยังยังเป็นความเชื่อของชาวมอญ รามัญ ที่เมื่ออพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานจะสร้างวัดหรือบูรณะวัดใหม่จะต้องมีการทำเสาธงหงส์แขวนธงหงส์เพื่อรำลึกถึงบ้านเดิมเมืองนอนเดิม เถกเช่นวัดไผ่ล้อม จะมีตัวหงส์วางหน้าอุโบสถโดดเด่นเป็นสง่า

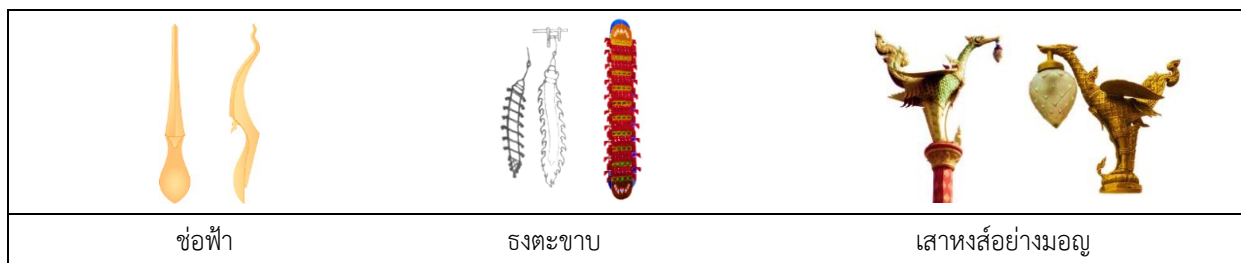
4. ภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณด้วยสีฝุ่นขาวโดยสกุลช่างนนทบุรี เขียนเรื่องราวทางพระพุทธประวัติตามบานประตู หน้าต่างเขียนลายเทพพนม ภาพพระแม่ธรณีที่อยู่บริเวณผนังเหนือประตูทางเข้าโบสถ์ โดยมีลักษณะท่าทางปีนมวยผมในท่วงท่าที่อ่อนช้อยงดงามอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว

5. รูปแบบอาคารทรงดั้งเดิมแบบมอญโบราณ ได้แก่ ทรงโรง มีปีกนก บางครั้งพบแบบมีเสาค้ำโถ โดยจะทำประตูทางเข้า-ออก ด้านหน้าด้านเดียวตามคติมอญ เรียกว่า มหาอุต ภายหลังจะปรากฏทรงคฤหาสน์มากขึ้น

6. การลดระดับสูงต่ำของระดับพื้นอาคารที่สัมพันธ์กับผู้ใช้งานอาคาร ตามความเชื่อและวัฒนธรรมของมอญ

7. มีชื่อวัดอักษรมอญ

8. มีศาลา/ศาลาเอนกประสงค์

ภาพที่ 3 ข้อฟ้า ธงตะขาบ เสาหงส์อย่างมอญ

จากการศึกษาเรื่อง โบสถ์ สกุลช่างอยุธยา วิวัฒนาการศาสนาหลายร้อยปี (ตึก แสนบุญ, 2567) กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงงานช่างศาสนา “พระอุโบสถ” หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปอย่างภาษาปากตลาดว่า “โบสถ์” นั้นในยุคสมัยที่อยุธยาเป็นราชธานี พระอุโบสถถือเป็นส่วนที่มีองค์ประกอบสำคัญในเขตพุทธาวาสของวัด แตกต่างจากคติของราชอาณาจักรสุโขทัย ที่ให้ความสำคัญแก่พระวิหารมากกว่า พระอุโบสถ

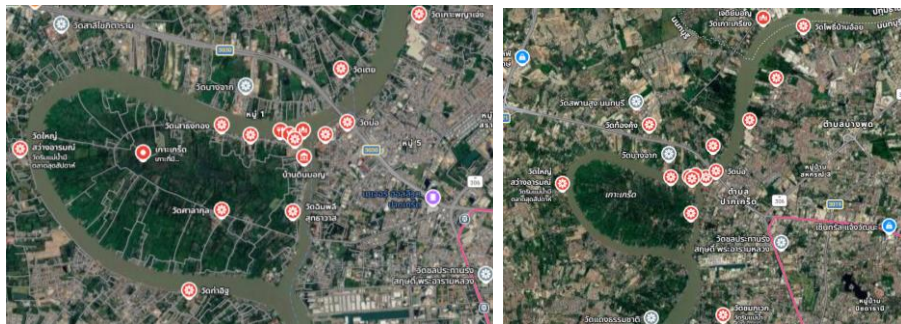
จากการศึกษา เรื่อง สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่มีได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ (พระสิทธินิติธาดา, 2559) สรุปความได้ว่า การสร้างวัดได้มีการกำหนดกฎหมายมารับรอง แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในกฎหมายตราสามดวง รวมถึงกฎหมายพระสงฆ์ที่มีพระบรมราชโองการออกในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังไม่ได้กล่าวถึงวัด คงกล่าวถึงการควบคุมพระสงฆ์เท่านั้น จนในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2445 โดยได้กำหนดประเภทของวัดไว้ในมาตรา 5 แบ่งวัดเป็น 3 ประเภท ในมาตรา 9 ยังบัญญัติว่า “ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสร้างได้” โดยกำหนดขั้นตอนการสร้างวัด และบัญญัติเรื่องการพระราชทานวิสุงคามสีมาไว้ ผลของกฎหมายนี้ จึงทำให้วัดที่สร้างภายหลัง หากมิได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ก็ไม่มีฐานะเป็นวัดที่ชอบด้วยกฎหมาย ต่อมาเมื่อมีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 โดยบทบัญญัติ ของมาตรา 72 (2) ส่งผลให้วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคล ต่อมาเมื่อมีการ

ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2484 บัญญัติวัดไว้สองประเภท คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา กับ สำนักสงฆ์

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ขอบเขตพื้นที่สำรวจอาคารสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหาร ทั้งหมด 41 วัด

- พื้นที่ ก เกาะเกร็ด ประกอบด้วยวัดจำนวน 11 วัด คือ วัดเสาธงทอง วัดไผ่ล้อม วัดปรมย์ยิกาวาส วัดฉิมพลี (วัดภายในเกาะเกร็ด) วัดกลางเกร็ด วัดบางจาก วัดท่าอิฐ วัดสนามเหนือ วัดใหญ่สว่างอารมณ์ วัดเชิงเลน วัดแสงสิริธรรม

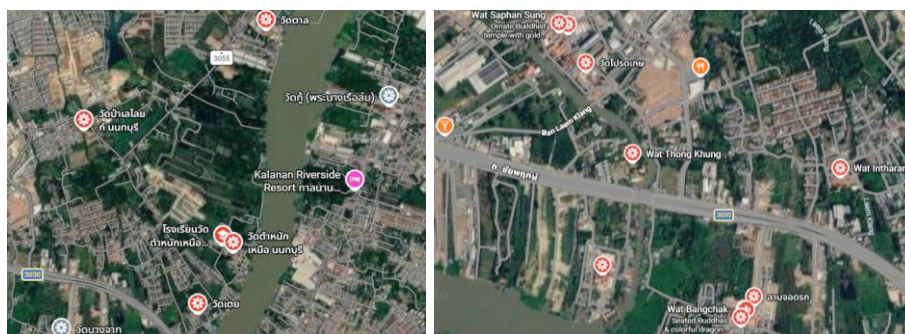

ภาพที่ 4 แสดงภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่การศึกษา พื้นที่ ก-ข เกาะเกร็ด

ที่มา : Google (2569)

- พื้นที่ ข ปากเกร็ด ประกอบด้วยวัดจำนวน 20 วัด คือ วัดเกาะพญาเจ่ง วัดบ่อ วัดบางพูดใน วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วัดช่องลม วัดโพธิ์ทองบน วัดเรืองเวษมงคล วัดสลักเหนือ วัดกุ้ว วัดบางพูดนอก วัดผาสุมณฉักร วัดโพธิ์บ้านอ้อย วัดศรีรัตนาราม วัดหงษ์ทองนนทบุรี วัดบางบัวทอง วัดศาลากุล วัดสิงห์ทอง วัดธาราธรรมาราม วัดศรีเขตนันทาราม วัดสาวิชัยกิตาราม

- พื้นที่ ค บางตะไนย์ ประกอบด้วยวัดจำนวน 5 วัด คือ วัดตาล วัดตำหนักเหนือ วัดเตย วัดปากคลอง พระอุดม วัดป่าเลไลยก์

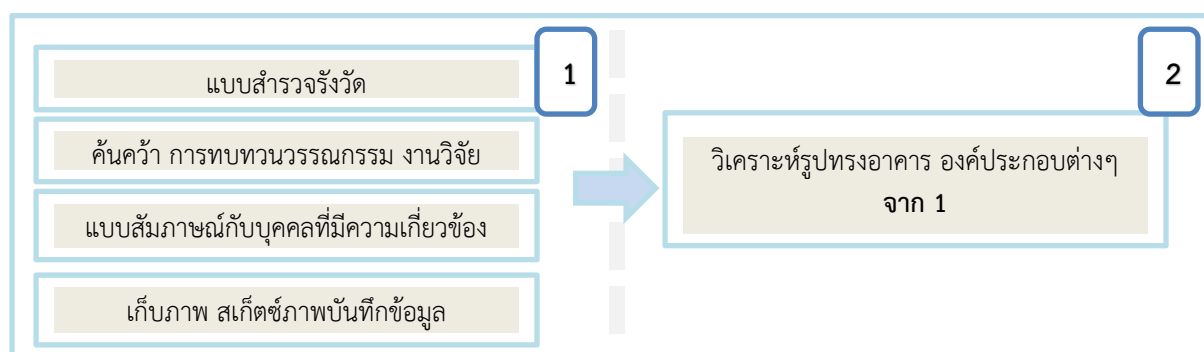
ภาพที่ 5 แสดงภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่การศึกษา พื้นที่ ค-ง บางตะไนย์

ที่มา : Google (2569)

- พื้นที่ ง คลองพระอุดม ประกอบด้วยวัดจำนวน 5 วัด คือ วัดทองคั่ง วัดท่าเกวียน วัดโปรดเกษ วัดสะพานสูง วัดอินทาราม

ระเบียบวิธีวิจัย/เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาข้อมูลผนวกกับการลงสำรวจพื้นที่ โดยอาศัยวิธีและขั้นตอน การศึกษาเอกสาร งานวิจัยและวารสารบทความที่มีความเกี่ยวข้องในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล มีจำนวนวัดที่มีการศึกษาข้อมูลเอกสารผนวกกับลงพื้นที่สำรวจ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถวัดมอญ ชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และนำไปสู่การวิเคราะห์ สรุป และจำแนกรูปแบบ จำนวนทั้งสิ้น 41 วัด การวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและจากการสำรวจรูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถ มีการวิเคราะห์ โดยใช้การค้นคว้าข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม ลงพื้นที่ด้วยแบบสำรวจจริงวัด บันทึกภาพถ่ายอุโบสถและองค์ประกอบอื่น ๆ โดยวิเคราะห์รูปถ่ายเปรียบเทียบกับรูปทรงและองค์ประกอบต่าง ๆ จากข้อมูลเอกสารทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย ร่วมกับแบบสำรวจการลงพื้นที่ฯ สามารถสรุปผลของการวิเคราะห์ศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทำให้ทราบถึงการจำแนกรูปแบบของอาคารอุโบสถที่เรียงตามระยะเวลาการก่อสร้างของอาคาร พบว่ารูปแบบมีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่เป็นไปตามระยะเวลา โดยปรากฏที่ตัวอาคาร รูปแบบ องค์ประกอบ การก่อสร้างอาคารใหม่ทดแทนอาคารเดิมที่มีความเก่าแก่ตามอายุการใช้งาน ทั้งนี้อุโบสถมอญในขอบเขตวัดพื้นที่การศึกษา มีทั้งที่ใช้รูปแบบอาคารที่เป็นโบสถ์สืบทอดต่อมา การที่คนมอญชุมชนปากเกร็ดมีโบสถ์เพื่อเป็นศูนย์รวมทำพิธีกรรมมาโดยตลอดระยะเวลาตั้งแต่วัดเริ่มมีการสร้างพระอุโบสถขึ้น หรือเกิดวิสุคามสีมา ซึ่งจะปรากฏอยู่ในสมัยยุคสมัยอยุธยาตอนต้น

จึงสรุปได้ว่า คือ 1) การสร้างพระอุโบสถ หรือโบสถ์ มีการเริ่มสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาที่ชัดเจนเนื่องจากมีความสำคัญมากกว่าวิหารในสมัยสุโขทัย และ 2) การพระราชทานวิสุงคามสีมาเกิดขึ้นในสมัยรัชการที่ 5 มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ในปี พ.ศ.2445 เป็นต้นมา

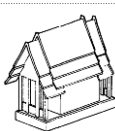
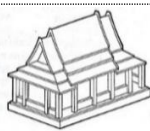
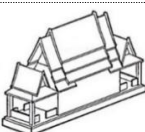
ตารางที่ 1 รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

หมายเหตุ : 1,2,3,4,6,5,7,8,9 แสดงหมายเลขขององค์ประกอบต่าง ๆ ของอุโบสถ/วัด

เครื่องหมาย ☒ มี ☐ ไม่มี

อาคารก่ออิฐถือปูน	1	อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมีมหาอุตุล	5
มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ,ใบระกา,หางหงส์	2	อาคารทรงโรง แบบมีเสาพะไล	6

ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

เสาหงส์-ธงตะขาบ		3	ชื่อวัดภาษามอญ		7
ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน		4	องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)		8
			อาคารทรงอื่น ๆ		9
ลำดับ	รายชื่อวัด		ลำดับ	รายชื่อวัด	
สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1792 – พ.ศ.2006)					
1	วัดใหญ่สว่างอารมณ์ พ.ศ.1963 (ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด)				
	ภาพวัดใหญ่สว่างอารมณ์ และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8				
สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 – พ.ศ.2310)					
2	วัดบางพุทนอก พ.ศ. 2140 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด หลังคาตอนเดียว		3	วัดปรมัยยิกาวาส พ.ศ.2264 (สมัย ร.5) บุรณะใหม่ ลักษณะอาคาร เป็นทรงโรง แบบมีพะโลรอบ ภายในอาคาร	
	ภาพวัดบางพุทนอกและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8			ภาพวัดปรมัยยิกาวาส และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	
4	วัดกุฎี พ.ศ.2295 ลักษณะอาคาร ทรงเฉลียงแบบมีเรือนขวางจันทับ		5	วัดโพธิ์ทองบน พ.ศ.2300 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด	
	ภาพวัดกุฎีและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8			ภาพวัดโพธิ์ทองบนและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	
6	วัดตำหนักเหนือ พ.ศ.2300 ลักษณะอาคารทรงมุขเด็จแบบมุขไต้ชื่อ		7	วัดศรีรัตนาราม(วัดบางพัง) พ.ศ. 2307 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด หลังคาตอนเดียว	
	ภาพวัดตำหนักเหนือและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8			ภาพวัดศรีรัตนาราม และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	

ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325)			
ลำดับ	รายชื่อวัด	ลำดับ	รายชื่อวัด
8	วัดไผ่ล้อม พ.ศ.2310 อาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด หลังคาตอนเดียว	9	วัดกลางเกร็ด พ.ศ.2310 ลักษณะอาคาร ทรงเฉลียงแบบมีเรือนขวางจันทับ
	ภาพวัดไผ่ล้อม และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		ภาพวัดกลางเกร็ด และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8 ☒9
10	วัดสาวิโภภิตาราม พ.ศ.2310 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด หลังคาตอนเดียว	11	วัดเสาชิงช้า/เสาชิงช้า พ.ศ. 2310 ลักษณะอาคาร เป็นทรงคฤห์ เฉลียง แบบมีมุขลด(เดิม) ลักษณะอาคาร แบบมุขเด็จ แบบมุขเด็จอย่างมุขลด(ใหม่)
	ภาพวัดสาวิโภภิตารามและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		ภาพวัดเสาชิงช้า/เสาชิงช้า (เดิม)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
12	วัดช่องลม พ.ศ.2312 ลักษณะอาคารทรงคฤห์แบบมีมุขลด	13	วัดสลักเหนือ พ.ศ. 2312 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์แบบมีมุขลด
	ภาพวัดช่องลมและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		ภาพวัดสลักเหนือและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
14	วัดบ่อ พ.ศ. 2315 ทรงเฉลียงแบบมีเรือนขวางจันทับ (เดิม) อาคารหลังใหม่ เป็นแบบตรีมุข	15	วัดท่าอิฐ พ.ศ.2316 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์แบบมีมุขลด มี 2 ชั้น

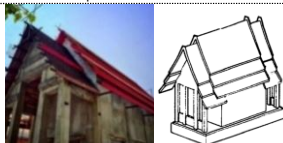
ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

ลำดับ	รายชื่อวัด	ลำดับ	รายชื่อวัด
	 ภาพวัดบ่อ (หลังเดิม)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ภาพวัดบ่อ (หลังใหม่) ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8 ☒ 9		 ภาพวัดท่าอิฐและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ภาพวัดท่าอิฐ ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8 ☒ 9
16	วัดโปรดเกศ พ.ศ. 2317 ลักษณะอาคาร ทรงเฉลียงแบบมีเรือนขวางจันทับ ภาพวัดโปรดเกศและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8 ☒ 9	17	วัดเกาะพญาเจ่ง พ.ศ. 2318 ลักษณะอาคาร ทรงโรงแบบมีเสาพะไลรอบ ภาพวัดเกาะพญาเจ่งและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8
สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน)			
18	วัดตาล พ.ศ. 2322 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์แบบมีมุขลด ภาพวัดตาลและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8	19	วัดทองคั้ง พ.ศ. 2325 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดทองคั้ง พระอุโบสถ (เดิม)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8
สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน)			
20	วัดแสงสิริธรรม พ.ศ. 2327 ☒ พระอุโบสถ (เดิม)ทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ☒ พระอุโบสถ (ใหม่)ทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดแสงสิริธรรม (เดิม)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย	21	วัดบางบัวทอง พ.ศ.2335 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดบางบัวทองและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

ลำดับ	รายชื่อวัด	ลำดับ	รายชื่อวัด
	ภาพวัดแสงสิริธรรม (ใหม่)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		
22	วัดบางจาก พ.ศ.2365 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ मुखเด็จแบบมีมุขลด ภาพวัดบางจาก พระอุโบสถ (เดิม)และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย	23	วัดบางพูดใน พ.ศ.2369 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดบางพูดในและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย
	ภาพวัดบางจาก พระอุโบสถ (ใหม่) ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8 ☒9		ภาพวัดบางพูดใน ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
24	วัดสนามเหนือ พ.ศ.2372 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว	25	วัดเตย พ.ศ.2375 ☒ พระอุโบสถ(ใหม่) ลักษณะอาคาร ทรงมุขเด็จแบบมุขได้ชื่อ ☒ พระอุโบสถ(เดิม) ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว
	ภาพวัดสนามเหนือและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ภาพเสาคู่รูปหงส์หน้าจั่วศาลา ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		ภาพวัดเตย(หลังใหม่) และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ภาพวัดเตย(หลังเดิม) และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
26	วัดหงษ์ทองนพบุรี พ.ศ.2377 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว	27	วัดศาลากุล พ.ศ.2394 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว

ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

ลำดับ	รายชื่อวัด	ลำดับ	รายชื่อวัด
	ภาพวัดหงษ์ทองนงนทบุรีและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8		ภาพวัดศาลากุลและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
28	วัดสะพานสูง พ.ศ.2397 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ मुखเด็จแบบมีมุขลด ภาพวัดสะพานสูงและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	29	วัดฉิมพลี พ.ศ.2397 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดฉิมพลีและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
30	วัดธาราธรรมาราม พ.ศ.ไม่ปรากฏ ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดธาราธรรมารามและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	31	วัดสิงห์ทอง พ.ศ.2400 ลักษณะอาคาร แบบ मुखเด็จ แบบ मुखเด็จจ้อย่างมุขลดได้ชื่อ ภาพวัดสิงห์ทองและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
32	วัดปากคลองพระอุดม พ.ศ.2418 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดปากคลองพระอุดมและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	33	วัดอินทราราม พ.ศ.2420 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดอินทรารามและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8
34	วัดศรีเขตนันทาราม พ.ศ.2440 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดศรีเขตนันทารามและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8	35	วัดท่าเกวียน พ.ศ.2443 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ภาพวัดท่าเกวียนและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ☒1 ☒2 ☒3 ☒4 ☒5 ☒6 ☒7 ☒8

ตารางที่ 1 (ต่อ) รูปแบบ (รูปทรง) อาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถ และองค์ประกอบของวัดตามคติมอญ

ลำดับ	รายชื่อวัด	ลำดับ	รายชื่อวัด
36	วัดป่าเลไลยก์ (วัดร้าง) พ.ศ.2448 ลักษณะอาคารทรงโรง แบบมีปีกนก	37	วัดเชิงเลน พ.ศ.2450 ☒ พระอุโบสถ (เดิม) ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว ☒ พระอุโบสถ (ใหม่) ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ มุขเด็จแบบมีมุขลด
	 ภาพวัดป่าเลไลยก์ (วัดร้าง) และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย		 ภาพวัดเชิงเลน พระอุโบสถหลังเดิมและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย ภาพวัดเชิงเลน พระอุโบสถหลังใหม่และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย
	☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8		☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8
38	วัดโพธิ์บ้านอ้อย พ.ศ. 2137 ได้รับวิสุงคามสีมา พ.ศ.2484 ลักษณะอาคาร ทรงคฤห์ แบบมีมุขลด หลังคาตอนเดียว	39	วัดเรืองเวชมงคล พ.ศ.2500 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว
	 ภาพวัดโพธิ์บ้านอ้อยและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย		 ภาพวัดเรืองเวชมงคลและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย
	☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8		☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8
40	วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พ.ศ.2502 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว	41	วัดผาสุมณีจักร พ.ศ.2517 ลักษณะอาคารทรงคฤห์ แบบหลังคาตอนเดียว
	 ภาพวัดชลประทานรังสฤษฎ์และไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย		 ภาพวัดผาสุมณีจักรและไดอะแกรมประกอบ ที่มา : ผู้วิจัย
	☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8		☒ 1 ☒ 2 ☒ 3 ☒ 4 ☒ 5 ☒ 6 ☒ 7 ☒ 8

จากผลการศึกษา ที่มีการแจกแจงข้อมูลรูปภาพ ไดอะแกรม และอายุของอุโบสถที่มีการแสดงช่วงระยะเวลาดังตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ช่วงระยะเวลาที่มีการแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงสมัยสุโขทัย (พ.ศ.1792 – พ.ศ.2006) ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893 – พ.ศ.2310) ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิสุงคามสีมาสมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325) และสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน) ซึ่งมีรูปแบบและองค์ประกอบที่ปรากฏ ดังสรุปและอภิปรายผลต่อไป

(1) อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสุโขทัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.1792-2006 ปรากฏรูปทรงและองค์ประกอบ ดังนี้
ตารางที่ 2 รูปแบบและองค์ประกอบอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสุโขทัย

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พงุอย่างนกระจาบ
3.เสาทรงสี่-ธงตะขาบ	☒	เสาทรงสี่ และธงตะขาบสี่สันโทสนีแดงสด
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน
5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมีมหาอุตม์	☒	อาคารทรงคฤห์ มีซุ้มประตูทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☐	-
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	-
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส (อุโบสถ)
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☐	-

(2) อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 – พ.ศ.2310) ปรากฏรูปทรงและองค์ประกอบ ดังนี้
ตารางที่ 3 อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา รูปแบบที่ 1 (ทรงโรง)

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พงุอย่างนกระจาบ
3.เสาทรงสี่-ธงตะขาบ	☒	เสาทรงสี่ และธงตะขาบสี่สันโทสนีแดงสด
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน
5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมีมหาอุตม์	☐	-
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☒	มีทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	-
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☐	-

ตารางที่ 4 อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา รูปแบบที่ 2 (ทรงคฤห์)

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พงุอย่างนกระจาบ
3.เสาทรงสี่-ธงตะขาบ	☒	เสาทรงสี่ และธงตะขาบสี่สันโทสนีแดงสด
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน
5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมีมหาอุตม์	☒	มีทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☐	
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	-
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☐	-

ตารางที่ 5 อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา รูปแบบที่ 3 (ทรงเฉลียงแบบมีหลังคาจันทัน)

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พงุอย่างนกระจาบ
3.เสาทรงสี่-ธงตะขาบ	☒	เสาทรงสี่ และธงตะขาบสี่สันโทสนีแดงสด
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน

ตารางที่ 5 (ต่อ) อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงช่วงสมัยอยุธยา รูปแบบที่ 3 (ทรงเฉลียงแบบมีหลังคาจันทัน)

5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมิมหาอุตม์	☐	-
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☐	
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	-
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☒	มีรูปทรงแบบมีเฉลียงจันทันที่ด้านสกัดของอาคาร มีทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์

(3) อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325) ปรากฏรูปทรงและองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 6 อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325)

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พูอย่างนกกระจาบ
3.เสาคงส์-ระฆะชาบ	☒	เสาคงส์ และระฆะชาบสี่สนโทสนีแดงสด
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน
5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมิมหาอุตม์	☒	มีทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์ อาคารส่วนใหญ่ปรากฏทรงคฤห์ รวมถึงจันทันเล็กน้อยเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนตามแบบดั้งเดิมของมอญ และโบสถ์ที่สร้างใหม่ก็มีลักษณะเป็นแบบอาคารมีเสาคะโหล /หลังคาแบบจันทัน
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☐	
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส เสาที่มีสีทอง รูปทรงอย่างกุบ ยอดเจดีย์
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☒	อาคารทรงเฉลียงแบบมีหลังคาแบบจันทัน

(4) อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน) ปรากฏรูปทรงและองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 7 อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน)

1.อาคารก่ออิฐถือปูน	☒	เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน
2.มีข้อฟ้าใบระกาปูนปั้น ใบระกา หางหงส์	☒	รูปทรงมาจาก ตัวนาค พูอย่างนกกระจาบ
3.เสาคงส์-ระฆะชาบ	☒	เสาคงส์ และระฆะชาบสี่สนโทสนีแดงสด มีในบางวัดหรือแทบไม่ปรากฏส่วนใหญ่
4.ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีฝุ่นขาว /ลายดาวเพดาน	☒	ภายในมีการตกแต่งด้วยจิตรกรรมภาพวาดและลวดลายดาวเพดาน
5.อาคารทรงคฤห์ /ทรงคฤห์เป็นแบบมิมหาอุตม์	☒	มีทางเข้าก่อนเข้าภายในโบสถ์ อาคารปรากฏทรงคฤห์ และแบบมีมุขลดเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนตามแบบดั้งเดิมของมอญ และโบสถ์ที่สร้างใหม่ก็มีลักษณะเป็นแบบอาคารมีเสาคะโหล /หลังคาแบบจันทัน
6.อาคารทรงโรง แบบมีเสาคะโหล	☐	
7.ชื่อวัดภาษามอญ	☐	
8.องค์ประกอบของอาคารอุโบสถ (สีมา)	☒	อาคารมีรูปทรงโรง มีเสมา 8 หลัก และกำแพงล้อมรอบเขตพุทธาวาส เสาที่มีสีทอง รูปทรงอย่างกุบ ยอดเจดีย์
9.อาคารทรงอื่น ๆ	☐	

หมายเหตุ : ตารางที่ 1-7 ☒ มี , ☐ ไม่มี , ☒ ปรากฏน้อยมาก

สรุปและอภิปรายผล

ในการศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถวัดมอญ กรณีศึกษาชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตามอายุการก่อสร้างของกลุ่มวัดในพื้นที่การศึกษา ผนวกกับการแปรผันตามระยะเวลาของการก่อสร้าง พบว่ามีรูปแบบและองค์ประกอบโบสถ์มอญตามคติมอญ จำแนกตามช่วงเวลา ได้ดังนี้

1. อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสุโขทัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.1792-2006 มีทั้งสิ้น 1 วัด พบว่า มีการใช้องค์ประกอบตามคติมอญที่สำคัญ โบสถ์เป็นทรงโรง และมีเสาสหสั ธงตะขาบ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญ
2. อุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 – พ.ศ.2310) มีทั้งสิ้น 6 วัด วัดบางพูดนอก วัดโพธิ์ทองบน วัดกุฎี วัดตำหนักเหนือ วัดศรีรัตนาราม (วัดบางพัง) และวัดปรมย์ยิกาวาส ที่ได้รับวิสุงคามสีมาใน พ.ศ.2411 (สมัยรัชกาลที่ 5) ปรากฏรูปทรงแบบทรงโรงตามคติมอญโบราณ ซึ่งอาคารเหล่านี้พบว่า มีการใช้องค์ประกอบตามคติมอญที่สำคัญ ปรากฏมีอุโบสถหลังเก่าแก่เป็นทรงโรง มีทางเข้า 1 ทางแบบมหาอุด์ และยังมีรูปแบบ ทรงคฤห์ ปรากฏมากขึ้นเช่นกัน อีกทั้งยังมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญ ยังอยู่คงอยู่ส่วนใหญ่ โดยมี 3 รูปแบบที่ปรากฏ คือ 1) ทรงโรง 2) ทรงคฤห์ และ 3) ทรงเฉลียงแบบมีหลังคาจันทับ
3. อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยสมันธนบุรี (พ.ศ.2310 – พ.ศ.2325) มีทั้งสิ้น 10 วัด โดยมีการใช้องค์ประกอบตามคติมอญที่สำคัญ โบสถ์เป็นทรงคฤห์ส่วนใหญ่ บางวัดยังปรากฏทรงเฉลียงแบบจันทับ และในสมัยนี้ยังมีการทำเสาคะโหล และเสาสหสั ธงตะขาบ สีมา และปรากฏชื่ออักษรภาษามอญ 1 วัด แต่มีการเปลี่ยนแปลงและหายไปคือ 1) ไม่มีอาคารทรงโรงปรากฏ 2) ทางเข้าแบบมหาอุด์ที่ไม่ปรากฏส่วนใหญ่ 3) จิตรกรรมฝาผนังไม่ปรากฏในบางวัด แต่ยังมีลายดาวเพดาน อีกทั้งยังมีการบูรณะสร้างใหม่หลาย ๆ วัด รวมถึงสีอาคารและวัสดุมีสีส่นและทันสมัยมากขึ้นในระยะหลัง
4. อาคารอุโบสถมอญที่อยู่ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 – ปัจจุบัน) มีทั้งสิ้น 24 วัด มีการใช้องค์ประกอบตามคติมอญที่สำคัญ โบสถ์เป็นทรงคฤห์ทั้งหมด ไม่มีปรากฏทรงโรง และทรงเฉลียงแบบจันทับอีกต่อไป และในสมัยนี้ยังมีการทำเสาคะโหล และเสาสหสั ธงตะขาบ สีมา และยังปรากฏชื่ออักษรภาษามอญ 1 วัด (วัดตาล) แต่มีการเปลี่ยนแปลงและหายไปคือ 1) ไม่มีอาคารทรงโรง ทรงเฉลียงปรากฏ 2) ทางเข้าแบบมหาอุด์ที่ไม่ปรากฏส่วนใหญ่ 3) จิตรกรรมฝาผนังปูนสีกาวไม่ปรากฏในบางวัดส่วนใหญ่ แต่เป็นการทำลายดาวเพดานที่วิจิตรเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีการบูรณะสร้างใหม่ วัด รวมถึงสีอาคารและวัสดุมีสีส่นและทันสมัยมากขึ้นในระยะหลังจนปัจจุบัน

นอกจากนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถวัดมอญ กรณีศึกษาชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ทราบถึงการศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของอุโบสถวัดมอญ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงอายุของอาคาร และในช่วงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ โดยทราบถึงรูปแบบและองค์ประกอบตามคติมอญ มีการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา ตามการสรุปผลตารางที่ 2-7 ปรากฏรูปแบบดั้งเดิมแบบทรงโรงมีปีกนกเสาคะโหล/มหาอุด์ สีมารอบอุโบสถ เสาสหสั ธงตะขาบ ในระยะต่อมาในช่วงสมัยอยุธยา ปรากฏทรงคฤห์และเฉลียงแบบมีจันทับ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ เริ่มมีการจางหายไป ในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ และควรอนุรักษ์ไว้คือ เช่น อักษรมอญ เสาสหสั ธงตะขาบ เป็นต้น ในการศึกษานี้จะประสบผลสำเร็จต่อไปได้ ควรมีการนำงานวิจัยนี้ไปพัฒนาต่อยอด และนำไปใช้ในการออกแบบอุโบสถวัดไทยมอญต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ประภัสสร ชูวิเชียร. 2559. *วัดร้างในบางกอก*. มติชน.

ติก แสนบุญ. 2567. *โบสถ์สกุลช่างอยุธยา วิวัฒนาการศาสนาหลายร้อยปี*. ศิลปวัฒนธรรม silpa-mag.com.
https://www.silpa-mag.com/art/article_40769

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2567. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10). งาน
พระราชทานเพลิงศพพระครูปลัดสมัย กิตติพิตโต เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์.
<https://www.scribd.com/document/49581511/>

พระสิทธินิติธาดา. 2559. สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่มีได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์.
วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์. 5(1). 65-68. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/lawjournal/article/view/76319>

ฤทัย ใจจรงค์. 2565. *สัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมไทย* (ฉบับสมบูรณ์). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมคิด จิระทัศนกุล. 2544. *วัด: พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมคิด จิระทัศนกุล. 2547. *รูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมคิด จิระทัศนกุล. 2559. *อภิธานศัพท์ช่างสถาปัตยกรรมไทย เล่ม 4: องค์ประกอบ ส่วนหลังคา*. คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมศรี ศิริขวัญชัย. 2541. *การวิเคราะห์เชิงนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ : กรณีศึกษา
ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร].
<https://ethnicity.sac.or.th/database-research/1008/>

สันติ เล็กสุขุม. 2560. *ศิลปะอยุธยาช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*. เมืองโบราณ.

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. 2559. *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ลุ่มแม่น้ำกลอง: ความหลากหลายของผู้คน ชุมชน
และวัฒนธรรม บ้านโป่ง-บ้านเจ็ดเสมียน-มอญบ้านโป่ง-โพธาราม จ.ราชบุรี*. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง.

องค์ บรรจุน. 2557. *ช่างสำรับมอญ*. มอญไทย ความเป็นอยู่และประเพณี. มติชน.

อาโต้ด. 2561. *เหตุใดมอญต้องสร้างโบสถ์กลางน้ำ* (อุทกสีมา). รัมมัญคดี - MON Studies.
<http://asc.mcu.ac.th/database/?p=13684>

Google. 2569. *แผนที่อำเภอปากเกร็ด*. Google Maps. <https://www.google.com/maps/place/อำเภอปากเกร็ด+นนทบุรี/>

TUTOR-VIP. 2567. *สังคมและประวัติศาสตร์ สรุปการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์*. TUTOR-VIP.
<https://tutor-vip.com/summary-of-historical-periods/>